

Η φιλοσοφία ανθίσταται

Πεισματάρηδες εκδότες και μια μικρή κοινότητα αναγνωστών δηλώνουν «παρών»

Του ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ

Η φιλοσοφία αντέχει, ακόμα και σε εποχές κρίσης. Το αποδεικνύουν κάποια εξαιρετικά βιβλία, ορισμένοι πεισματάρηδες εκδότες και, βέβαια, μια έστω και μικρή κοινότητα αναγνωστών που την παρακολουθεί πιστά. Μιλώντας με κάποιους εκδότες που ασχολούνται με το φιλοσοφικό βιβλίο, το νούμερο κυμαίνεται από τα 500 άτομα και μπορεί να φτάσει τα 1.500. Ωστόσο, και εκεί, υπάρχουν υποσύνολα: κάποιοι διαβάζουν Χάιντεγκερ αλλά απορρίπτουν τον Χέγκελ, ορισμένοι περιορίζονται στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία κ.ο.κ. Ενλίπτε, αυτά τα 1.500 άτομα πολλαπλασιάζονται αψήφικα: φτάνουν τις 5-6.000, όπως στην περίπτωση της βιογραφίας του Βίτγκενσταϊν, που είχε κυκλοφορήσει το 1998 από τις εκδόσεις Scripta, ή όπως συνέβη με τα βιβλία του Τσόρτσι και του Ζίγκελ (Scripta αλλά και Λιβάνης).

Ξέξι οι «στρατευμένοι»

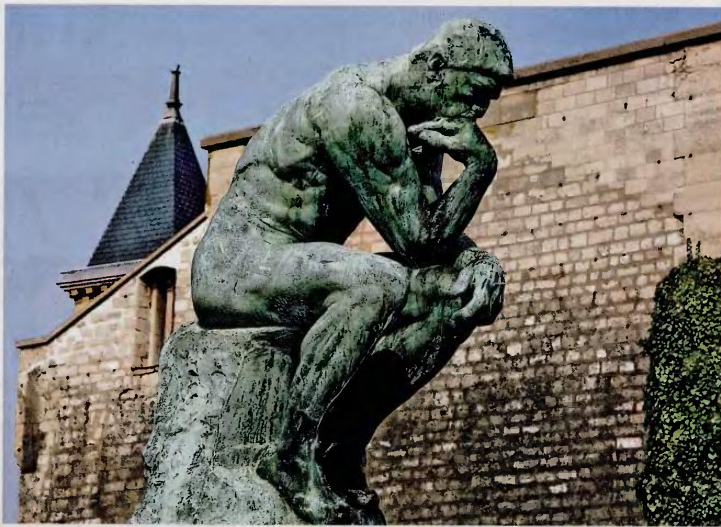
Αυτοί είναι οι λεγόμενοι «στρατευμένοι» φιλόσοφοι ή αλλιώς cult-κοινώς μυθοποιημένοι από το κοινό. «Δείτε το φαινόμενο Ζίγκελ ή Τζούντιθ Μπάτλερ», λέει ο Στέλιος Βιρβιδάκης, καθηγητής φιλοσοφίας. «Τα βιβλία τους πουλάνε ενώ, π.χ., ένα μικρό και φθινό, αλλά σημαντικό, βιβλίο, όπως το "Ταίτι όκι οσοιολιμός;" (Εκκρεμές) του Τζέραντ Άλαν Κόεν, πέρασε απαρατήρητο. Δείτε τον Μπαντιού, που δεν θεωρώ φιλοσοφία υψηλού επιπέδου. Είναι όμως σέξι. Για την Μπάτλερ το καταλαβαίνο σε ένα βαθμό, αλλά ο Ζίγκελ είναι ένας κλόουν, στην κυριολεξία. Παίζει με τις έννοιες, κάνει θεατρικοποιήσεις και αφορισμούς κι έχει κάνει μανιέρα το ανακάτεμα των αναφορών».

Ο Σ. Βιρβιδάκης συνυπογράφει με τον επίσης καθηγητή φιλοσοφίας Γιάννη Σπυριδοπούλη την επιμέλεια ενός πολύ πρόσφατου, φιλόδοξου εκδοτικού εγχειρήματος, την ελληνική έκδοση του «Φιλοσοφικού Λεξικού του Cambridge» (Κέδρος), που εμπορικά πάει πολύ καλά. «Ήταν μια περιπέτεια», λέει ο Γ. Σπυριδοπούλης, «και πέρασε από πολλά, ήδη από την πρωτότυπη έκδοσή. Οι Βρετανοί ζήτησαν πρώτοι από τους αναγνώστες να καταθέσουν τις παρατηρήσεις τους και προχώρησαν σε βελτιώσεις. Το ίδιο κάναμε και εμείς έτσι ώστε τυχόν επόμενες εκδόσεις να είναι βελτιωμένες».

Προσωπικό μεράκι

Ιστορικά μιλώντας, μια πιο ουσιαστική δουλειά στον χώρο του φιλοσοφικού βιβλίου άρχισε να γίνεται στα τέλη της δεκαετίας του '70, με τη σειρά «Πηγές» των εκδόσεων Παπιάζης. Ήθύνον τους ήταν ο Αναστάσιος Πανναράς, ο πρόεδρος θάνατος του οποίου όμως εμπόδισε τη συνέχεια του εγχειρήματος. Ακολούθησε η σειρά των εκδόσεων Γνώση, υπό την εποπτεία του Παναγιώτη Κονδυλά - ένας ακόμα πρόεδρος θάνατος που είχε επιπτώσεις στην εκδοτική συνέχεια. Οι εκδόσεις Δωδώνη επίσης είχαν σημαντικό συμμετοχικό στον συγκεκριμένο τομέα.

Μετά τη δεκαετία του '90, άρχισαν να γίνονται ακόμα πιο συστηματικά πράγματα, με τις εκδόσεις Πόλις και Εκκρεμές κυρίως. Πρόσφατα, οι Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης (ΠΕΚ) εγκαίνισαν τη «Φιλοσοφική Βιβλιοθήκη», μέσω της οποίας γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστούν απ' ενός ορισμένα θεμελιώδη έργα υποδομής πάνω στην ιστορία της δυτικής φιλοσοφίας κι αφετέρου βιβλία όπου προβάλλονται οι συνάψεις και οι δεσμολογίες σύγχρονες και

Η εντυπωσιακή άνθηση του φιλοσοφικού βιβλίου που έχει συντελεστεί τα τελευταία 30 χρόνια στην Ελλάδα, δεν οφείλεται μονάχα στο μεράκι των Ελλήνων συγγραφέων, μεταφραστών και εκδοτών, αλλά και στη στήριξη που απλόχερα προσέφερε το ελληνικό κοινό.

«Κριτικά», η απενοχοποίηση της κριτικής

Κατά καιρούς έχουν γίνει σοβαρές απόπειρες να κυκλοφορήσουν και φιλοσοφικά περιοδικά, όπως το Cogito και το Φιλοσοφείν, το Υπόμηγμα, τα Αξιολογικά και, βέβαια, ο Δευκαλίων. Το 2009 προστέθηκε άλλο ένα, διαδικτυακό αυτή τη φορά, τα «Κριτικά». Η έδρα του βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη. Διευθυντής είναι ο Παναγιώτης Θανασάς, ενώ στη Συστακτική Επιτροπή μετέχουν οι Γιώργος Ζωγραφίδης, Φίλιππος Παιονίδης, Άρης Στυλιανού (όλοι από το Αριστοτέλειο) και Στασινός Σταυρινάκης (Παν. Πατρών). Όπως μας είπε ο Π. Θανασάς, «Τα "Κριτικά" επικεντρώνουν να καλύψουν ένα μεγάλο κενό στην αξιολόγηση και κριτική αποτίμηση των εκδόσεων φιλοσοφίας στην Ελλάδα σε αξιολόγηση και κριτική αποτίμηση - προϋποθέτοντας την υπέρβαση του διπλόλου "εχθρών-φίλων". Ο σκοπός του περιοδικού, λοιπόν, μπορεί να συνοψισθεί στην "απενοχοποίηση της κριτικής". Επιδιώκουμε την ελευθερία, γόνιμη και κυρίως αυστηρή αξιολόγηση και αποτίμηση της φιλοσοφικής εργασίας που παράγεται στην Ελλάδα, αλλά και επιλεγμένων ξενόγλωσσων εκδόσεων που κινούν το ενδιαφέρον των κριτικών».

Το κείμενο του περιοδικού κυκλοφορούν κάθε χρόνο και σε έντυπη επιτηρίδα. Με τον τρόπο αυτό, οι υπεύθυνοι επιδιώκουν να καταστήσουν το κείμενο προστό και στους αναγνώστες που δεν θέλουν να εξαρτώνται από το ηλεκτρονικό μέσο. Το 13 κείμενο του 2011 κυκλοφορούν αυτές τις μέρες από τις εκδόσεις Ευρασία.

Ανθρωποι του χώρου πάντως σπλιτεύουν, εκτός από το «καρκίνωμα της στρατευμένης φιλοσοφίας», την υπόθεση των «ακαδημαϊκών συγγραμμάτων».

παιαιότερης φιλοσοφικής σκέψης. Ο πιο πρόσφατος τίτλος είναι το πολύ σημαντικό «Τα έξι μεγάλα ερωτήματα της δυτικής μεταφυσικής - και οι ρίζες της νεότερης φιλοσοφίας» του Χάιντς Χάιμτς.

Ο Θάνος Σαμαρτζής, υπεύθυνος της «Φιλοσοφικής Βιβλιοθήκης», σχολιάζει: «Συχνά ο καθένας εξείδιδε αυτό που ανταποκρινόταν στα προσωπικά φιλοσοφικά του ενδιαφέροντα. Τούτο βέβαια ήταν φυσιολογικό, καθώς η ελληνική βιβλιογραφία τροφοδοτούσαν κατά βάση απ' το προσωπικό μεράκι των εμπλεκόμενων στην παραγωγή του βιβλίου, και είναι απόλυτα εύλογο όταν δουλεύεις για το μεράκι σου, να βγάζεις τα πράγματα που αγαπάς και που ο ενδιαφέρον περισσότερο. Το αποτέλεσμα όμως ήταν να υπάρχει εξαιρετική πληθωρικότητα σε ορισμένα φιλοσοφικά πεδία και σχετική φτώχεια αλλού. Π.χ., η μεσαιωνική φιλοσοφία εξακολουθεί να παραμένει άγνωστη για την ελληνική βιβλιογραφία. Επίσης, υπήρχε για καιρό μια σχετική υστέρηση σε βασικά έργα φιλοσοφικής υποδομής. Αλλά κι εδώ συντελέσεται μια αξιοσημείωτη πρόοδος».

Όσον αφορά το «μικρό κοινό», ο Θ.

Σαμαρτζής υπογραμμίζει πως «παντού είναι μικρό το κοινό της φιλοσοφίας. Δεν θα ξαφνιαζόμουν μάλιστα αν, μέσω μιας εμπειρικής έρευνας, διαπιστώνονταν ότι της Ελλάδας ξεπερνά τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αλλωστε, η εντυπωσιακή άνθηση του φιλοσοφικού βιβλίου που έχει συντελεστεί τα τελευταία 30 χρόνια στην Ελλάδα, δεν οφείλεται μονάχα στο μεράκι των Ελλήνων συγγραφέων, μεταφραστών και εκδοτών, αλλά και στη στήριξη που απλόχερα προσέφερε το ελληνικό κοινό».

Μισογέμιστο το ποτήρι

As μη βλέπουμε το ποτήρι μισοάδειο λοιπόν, δεδομένου ότι έχουμε μερικά άκρος ενθαρρυντικά δεδομένα: την επικείμενη, διγύωση έκδοση των απάντων του Αριστοτέλη (22 τόμοι) από τις εκδόσεις Νήσος. Έχουμε ακόμα την πολύ σοβαρή εργασία που επιτελούν οι εκδόσεις Εκκρεμές και Πόλις, μα και η Εστία (υπό την εποπτεία του Γιώργου Φαράκλα), η Scripta αλλά και η Printa, ή την πολύ σημαντική εργασία του Παύλου Καλλιγά πάνω στον Πλωτίνο, από την Ακαδημία Αθηνών. Επίσης, έχουμε έναν νέο εκδοτικό οικο, τον Οκτώ του Αλέξανδρου Μανωλάκη, που εδώ και έξι περίπου χρόνια έχει παρουσιάσει αξιόλογα δείγματα κυρίως αναλυτικής φιλοσοφίας (που πάσχει στη χώρα μας).

Ανθρωποι του χώρου πάντως σπλιτεύουν, εκτός από το «καρκίνωμα της στρατευμένης φιλοσοφίας», την υπόθεση των «ακαδημαϊκών συγγραμμάτων». Όπως λένε, διαστρεβλώνεται η αγορά του επιστημονικού βιβλίου απ' το δωρεάν σύγγραμμο, που προβλέπεται από τον νόμο, το οποίο ωθεί τους φοιτητές να μην ψάχνουν βιβλία και τους εκδότες να βγάζουν συγκεκριμένα πράγματα, εξυπηρετώντας ανάγκες πανεπιστημιακών. Ορισμένοι εκδότες ισχυρίζονται ότι αν καταργηθεί ο νόμος του συγγραμματος, θα έπρεπε να μειωθεί ο αριθμός βιβλίων αλλά θα απελευθερώσει τάσεις.

Σε κάθε περίπτωση, η προσπάθεια συνεχίζεται, παρά τις αντίθετες συνθήκες ή ειδικά κάρη σε αυτές: η φιλοσοφία χρειάζεται σε καλεπούς καιρούς.